

СТАНОВИЩЕ

от проф. д-р Теодор Божидаров Стойчев,
член на жури в конкурс за присъждане на академичната длъжност
„професор“ в професионално направление 2.4. Религия и теология
(Патрология и догматическо богословие), към Пловдивския университет
„Паисий Хилендарски“

В конкурса за „професор“, обявен в Държавен вестник, бр. 96 от 11.11. 2025 г., и в интернет страницата на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ за нуждите на катедра Теология към Философско-историческия факултет, като кандидат участва доц. д.т.н. Стоян Илиев Чиликов от Катедра Теология.

Представеният от доц. д.т.н. Стоян Илиев Чиликов хабилитационен труд „Евхаристия и аскеза в традицията на Църквата“ представлява цялостно богословско изследване, посветено на важна тема в съвременното православно богословие – взаимовръзката между евхаристийния и аскетичния опит на Църквата. Изборът на темата според мен следва практичните предизвикателства, които стоят пред доц. Чиликов, във връзка с неговото служение като свещеник. Безспорно той е воден не единствено от пастирски нужди, но и от чисто богословски, за което свидетелства изложението на монографичното изследване. Двете причини превръщат избраната тема в богословски и пастирски обоснована.

Авторът поставя в центъра на своя анализ въпроса за органичния синтез между тайнствения и подвижническия живот, като се стреми да преодолее съвременните дихотомии, възникнали в богословската мисъл през последните десетилетия. Още в увода ясно се заявява основната теза, че православната еклезиология не може да бъде мислена нито извън Евхаристията, нито извън аскетичния етос на Църквата .

Актуалността на труда се определя от съвременните богословски дебати, в които често се наблюдава напрежение между евхаристийната еклисиология и терапевтичната духовност. Авторът се стреми да предложи богословски балансирана перспектива, основана върху Свещеното Писание, светоотеческата традиция и съвременния академичен диалог. Изследването се отличава с ясна методологическа рамка, изградена върху връзки като „догмат и етос“, „благодат и свобода“, „същност и енергии“, които служат като аналитични оси на изложението .

Първа глава, озаглавена „Аскеза и евхаристия в живота на Църквата“, въвежда в проблематиката. Авторът започва с разглеждане на аскетическите практики в езическия свят и юдаизма, което позволява да се очертае културният и религиозен контекст, в който възниква християнското разбиране за аскеза. Този сравнителен подход е методологически оправдан, защото показва специфичността на християнската аскеза като стремеж към обожение, а не просто нравствено самоусъвършенстване.

Интерес представлява анализът на новозаветната перспектива, където аскезата се представя като есхатологично ориентирана реалност, неотделима от евхаристийния живот на общността. Авторът успява да покаже, че още апостолската традиция свързва евхаристията с нравствено преобразяване и духовна подготовка. Това позволява да се преосмисли съвременният спор за честото причастяване и подготовката за него.

В подразделите, посветени на евхаристийната еклисиология (Афанасиев, Зизиулас, Шмеман), се вижда стремеж към критичен, но уважителен диалог със съвременната православна мисъл. Авторът признава значението на евхаристийния модел, но същевременно изтъква риска от редуccionизъм, когато аскетичният опит бъде пренебрегнат.

Втората глава, „Антропология и сотириология“, представлява догматическото ядро на труда. Тук се разглеждат теми като образ и подобие Божие, благодат и свобода, както и тайнственият живот на Църквата.

Авторът изгражда последователна православна антропология, в която човекът е разбран като сътрудник на благодатта, а не като пасивен участник в спасението.

Особено силно впечатление прави начинът, по който се осмисля синергията между човешката воля и божествената енергия. Този подход позволява да се избегнат както юридическите модели на спасението, така и крайния индивидуализъм на някои модерни духовни течения. Изложението е богато на светоотечески препратки и показва задълбочено познаване на византийската богословска традиция.

Трета глава, „Църквата и животът в Христос“, е синтетичен раздел на труда. В нея авторът разглежда перихорезиса между аскетата и Евхаристията, както и есхатологичното измерение на църковния живот. Подразделът „Църквата в есхатона. Практическото богословие на Църквата“ разкрива разбирането за литургията като предвкусване на бъдещото Царство и за духовния подвиг като подготовка за окончателното обожение.

Особено интересен е анализът на „еклезисологичните и антропологичните колизии“, където авторът поставя въпроса за дихотомията между евхаристийния и терапевтичният модел. Тук се наблюдава стремеж към богословски синтез, който да преодолее противопоставянето между литургичната и аскетичната перспектива. Авторът аргументира тезата, че Евхаристията и подвигът не са конкуриращи се реалности, а взаимно проникващи се измерения на живота в Христос.

В заключителните раздели се разглеждат темите за спасението и обожението, като се подчертава динамичният характер на духовния живот и неговата есхатологична насоченост. Този синтез показва висока степен на богословска зрялост и способност за систематично мислене.

Научните приноси на труда могат да бъдат обобщени в няколко основни направления. Първо, авторът предлага цялостен богословски модел

за синтез между евхаристийното и аскетичното измерение на православната еклисиология, като по този начин преодолява съществуващи редуccionистични тенденции в съвременното православно богословие.

Второ, изследването демонстрира оригинален подход чрез използването на богословски връзки като методологическа рамка, което позволява интегриран прочит на догматическите и пастирските аспекти на темата.

Трето, трудът има ясно изразено практическо значение, тъй като поставя въпроси, свързани с подготовката за св. Причастие, духовния живот на миряните и ролята на аскетата в съвременния църковен контекст.

Четвърто, авторът показва способност за критичен диалог със съвременното православно богословие, без да изпада в крайности или идеологизиране на дадена школа.

Наред със своите безспорни достойнства, трудът поражда и някои въпроси, които могат да бъдат разгледани като възможности за по-нататъшно развитие.

На първо място, структурата на изложението на места се отличава с повторемост на ключови идеи, което вероятно е съзнателен методологически избор, но може да създаде впечатление за тематична разтегнатост. На второ място, критиката към някои съвременни богословски направления би могла да бъде по-ясно систематизирана, за да се избегне рискът от генерализиране на сложни богословски позиции. На трето място, есхатологичното измерение на еклисиологията, макар и присъстващо, би могло да бъде разгърнато още по-детайлно в диалог с новозаветната библеистика.

В заключение бих казал, че представеният хабилитационен труд демонстрира висока степен на богословска компетентност, оригинално мислене и задълбочено познаване на православната традиция. Авторът успява да предложи богословски аргументиран синтез между Евхаристията

и аскезата, който има както научна стойност, така и ясно изразено пастирско значение.

След запознаване с представените в конкурса материали и научни трудове и с оглед на анализа на тяхната значимост и съдържащите се в тях научни, научноприложни и приложни приноси, намирам за основателно да дам своята положителна оценка и да препоръчам на Научното жури да изготви доклад предложение до Факултетния съвет на Философско-историческия факултет за избор на доц. д.т.н. Стоян Илиев Чиликов на академичната длъжност „професор“ в ПУ „Паисий Хилендарски“ по: област на висше образование 2. Хуманитарни науки, професионално направление 2.4. Религия и теология (Патрология и догматическо богословие).

27.02.2026.

Становище:

Проф. д-р. Теодор Стойчев

(подпис)